

Archeologisch bureauonderzoek & Inventariserend
Veldonderzoek, verkennende fase

Gebbelsweg, Ospel
Gemeente Nederweert

IDDS Archeologie rapport 1368

Colofon

Projectnummer 32230112/50727
In opdracht van Aeres Milieu bv
Auteurs drs. A.M.H.C. Koekkelkoren, drs. S. Moerman, ing. N. van der Feest
Redactie dr. A.W.E. Wilbers
Versie 1.4
Status concept

Autorisatie

A.W.E. Wilbers	Senior Prospector	14-3-2012	
----------------	-------------------	-----------	--

Goedkeuring

mw. Houtappels	Gemeente Nederweert		
----------------	---------------------	--	--

© IDDS Archeologie
Noordwijk, maart 2012
ISSN 2212-9650

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

SAMENVATTING:

In opdracht van Aeres Milieu bv heeft IDDS Archeologie in maart 2012 een archeologisch bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek (IVO), verkennende fase, uitgevoerd aan de Gebbelsweg in Ospel, gemeente Nederweert. De aanleiding voor dit onderzoek is de geplande uitbreiding van het bedrijf ten oosten van het plangebied.

Het plangebied is gevormd vanaf het Laat Paleolithicum en bevat mogelijk resten van menselijke aanwezigheid vanaf deze periode. Resten vanaf deze periode worden verwacht in de top van het dekzand. Met name resten uit de IJzertijd en vanaf de Late Middeleeuwen hebben een hoge verwachting omdat deze resten in de omgeving zijn aangetroffen. Resten uit de Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd kunnen tevens aangetroffen worden in de humeuze top die in deze periode is gevormd door bemesting.

Het veldwerk heeft uitgewezen dat de oostelijke helft van het plangebied grotendeels verstoord is (bijlage 7). De westelijke helft heeft echter nog een intacte bodemopbouw en hier mogen dan ook nog archeologische resten worden verwacht. Grondroerende werkzaamheden in dit deel van het plangebied zullen het archeologisch niveau verstoren. Daarom wordt geadviseerd om voor dit deel van het plangebied (circa 7.400 m²) een vervolgonderzoek uit te laten voeren in de vorm van een proefsleuvenonderzoek.

INHOUDSOPGAVE:

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN HET PLANGEBIED.....	4
1. INLEIDING	5
1. INLEIDING	5
1.1. Aanleiding	5
1.2. Doel- en vraagstelling van het onderzoek.....	5
1.3. Ligging van het plan- en onderzoeksgebied	5
2. BUREAUONDERZOEK.....	7
2.1. Werkwijze	7
2.2. Geologie, geomorfologie en bodem.....	7
2.3. Archeologische en ondergrondse bouwhistorische waarden	8
2.4. Historische situatie en mogelijke verstorings.....	9
2.5. Huidig landgebruik	10
2.6. Gespecificeerd verwachtingsmodel	10
3. VELDONDERZOEK.....	11
3.1. Onderzoekshypothese en onderzoeksopzet	11
3.2. Werkwijze	11
3.3. Resultaten	11
3.4. Interpretatie	12
4. CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN.....	13
4.1. Beantwoording vraagstelling	13
4.2. Aanbevelingen	14
4.3. Betrouwbaarheid	14
GERAADPLEEGDE BRONNEN	15
LIJST VAN AFKORTINGEN EN BEGRIPPEN	16

BIJLAGEN

1. Topografische kaart
2. Archis-informatie
3. Boorlocatiekaart
4. Boorbeschrijvingen
5. Periodentabel
6. Kadastrale Minuutkaart 1811-32
7. Resultaten veldwerk

Administratieve gegevens van het plangebied

<i>Onderzoeksmeldingsnummer</i>	50727
<i>Toponiem</i>	Gebbelsweg
<i>Plaats</i>	Ospel
<i>Gemeente</i>	Nederweert
<i>Kadastrale aanduiding</i>	Ospel, nr's 3154, 3155, 3417
<i>Provincie</i>	Limburg
<i>Kaartblad</i>	58A
<i>Coördinaten</i> <i>Centrum</i> <i>Hoekpunten</i>	181.928/367.646 181.957/367.755 (no) 182.025/367.539 (zo) 181.966/367.514 (zw) 181.849/367.742 (nw)
<i>Oppervlakte</i>	2,2 hectare
<i>Onderzoekskader</i>	Omgevingsvergunning
<i>Uitvoerder</i>	IDDS Archeologie Contactpersoon: mw. A.M.H.C. Koekkelkoren Postbus 126 2200 AC Noordwijk (ZH) Tel: 071-4028586 E-mail: akoekkelkoren@ids.nl
<i>Bevoegde overheid</i>	Gemeente Nederweert Contactpersoon: mw. Houtappels Postbus 2728 6030 AA Nederweert
<i>Beheer en plaats van documentatie</i>	Provinciaal Depot voor Bodemvondsten van de provincie Limburg
<i>Uitvoeringsdatum veldwerk</i>	24 februari 2012

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

In opdracht van Aeres Milieu bv heeft IDDS Archeologie in maart 2012 een archeologisch bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek (IVO), verkennende fase, uitgevoerd aan de Gebbelsweg in Ospel, gemeente Nederweert. De aanleiding voor dit onderzoek is de geplande uitbreiding van het bedrijf ten oosten van het plangebied. Graafwerkzaamheden ten behoeve van deze ontwikkeling zullen zorgen voor een bodemverstoring tot een diepte van maximaal 2,0 m beneden maaiveld. De kans bestaat dat eventueel aanwezige archeologische waarden hierdoor verstoord dan wel vernietigd zullen worden.

1.2. Doel- en vraagstelling van het onderzoek

De doelstelling van het bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied. Dit gebeurt aan de hand van bestaande bronnen over bekende en verwachte archeologische waarden binnen het plangebied. Het doel van het verkennende veldonderzoek is het toetsen en zo nodig aanvullen van de gespecificeerde verwachting. Daarnaast wordt inzicht verkregen in de vormeenheden van het landschap in het plangebied, voor zover deze vormeenheden van invloed kunnen zijn geweest op de bruikbaarheid van de locatie door de mens in het verleden. Op basis van de resultaten van het onderzoek kunnen kansarme zones van het plangebied worden uitgesloten en kansrijke zones worden geselecteerd voor behoud of voor vervolgonderzoek. Om deze doelstelling te kunnen realiseren, wordt op de volgende vragen een antwoord gegeven (Koekkelkoren / Wilbers 2012):

- Wat is de fysiek-landschappelijke ligging van de locatie?
- Hoe is de bodemopbouw in het plangebied en in welke mate is deze nog als intact te beschouwen?
- Bevinden zich archeologisch relevante afzettingen in het plangebied? Zo ja, op welke diepte ten opzichte van het maaiveld en het NAP?
- Wat is de specifieke archeologische verwachting van het plangebied en wordt deze bij het veldonderzoek bevestigd?
- Hoewel niet het doel van een verkennend booronderzoek, kunnen er toch archeologische indicatoren worden aangetroffen. Indien deze worden aangetroffen, dan gelden tevens de volgende vragen: wat is de verticale en horizontale ligging van de aangetroffen indicatoren, wat is de datering en wat is de invloed van deze vondsten op de archeologische verwachting van het plangebied?
- In hoeverre worden eventueel aanwezige archeologische waarden bedreigd door de voorgenomen bodemversturende werkzaamheden?

Het archeologisch bureauonderzoek en het inventariserend veldonderzoek zijn uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.2 (Centraal College van Deskundigen 2010) en de provinciale eisen.

Voor de in dit rapport gebruikte geologische en archeologische tijdsaanduidingen wordt verwezen naar Bijlage 5. Afkortingen en enkele vaktermen worden achterin dit rapport uitgelegd (zie lijst van afkortingen en begrippen).

1.3. Ligging van het plan- en onderzoeksgebied

De ligging van het (her) in te richten gebied, ofwel het plangebied, is weergegeven in Bijlage 1. Het plangebied ligt ten zuiden van de Gebbelsweg in het noordwesten van Ospel, gemeente Nederweert. Het plangebied heeft een oppervlakte van ongeveer 2,2 hectare en een gemiddelde maaiveldhoogte

van +32 m NAP. De exacte ligging en contouren van het plangebied zijn nader weergegeven in Bijlage 3 en Figuur 1.

Om tot een gespecificeerde verwachting voor het plangebied te komen, is niet alleen gekeken naar bekende gegevens over het plangebied zelf maar ook naar de omgeving. Voor het totale onderzochte gebied, oftewel het onderzoeksgebied, is als begrenzing een straal van 1000 m rondom het plangebied gekozen. De straal van 1000 m is dusdanig gekozen dat het centrum van Ospel bij het onderzoek wordt betrokken.

Figuur 1. Het plangebied (rood omlijnd) op een luchtfoto uit 2010 (bron: Bing Maps).

2. Bureauonderzoek

2.1. Werkwijze

Tijdens het bureauonderzoek zijn gegevens verzameld over het onderzoeksgebied. Er is gekeken naar bekende archeologische en ondergrondse bouwhistorische waarden, uitgevoerde archeologische onderzoeken, de fysieke kenmerken van het oude en huidige landschap en naar informatie over bodemverstoringen. Er is gebruik gemaakt van de verwachtingskaart van de gemeente Weert en Nederweert (RAAP 2010) en van de Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW) van de provincie Limburg. Daarnaast is er gekeken naar de landelijke verwachtingskaart (de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden; IKAW) en naar het Archeologisch Informatie Systeem (Archis II) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). Aanvullende historische informatie is verkregen uit beschikbaar historisch kaartmateriaal, waaronder het Minuutplan van begin 19^e eeuw en enkele historische topografische kaarten (www.watwaswaar.nl), en via de website van de KennisInfrastructuur CultuurHistorie (KICH; www.kich.nl).

Om inzicht te krijgen in de opbouw en ontwikkeling van het landschap is onder andere gebruik gemaakt van de bodemkaart van Nederland (Alterra 2005), de atlas van Nederland in het holoceen (Bazelmans, et al. 2011) en de geomorfologische kaart van Nederland (Stichting voor Bodemkartering 1987). Daarnaast is gebruik gemaakt van het Actueel Hoogtebestand van Nederland (AHN; www.ahn.nl).

Voor informatie omtrent bodemsaneringen en ontgrondingenvergunningen is het Bodemloket (www.bodemloket.nl) geraadpleegd. Om de ligging van kabels en leidingen in het plangebied te bepalen, is een KLIC-melding gedaan. Deze gegevens zijn aangevuld met informatie uit onderzoeksrapporten en achtergrondliteratuur (zie literatuurlijst).

IDDS heeft contact opgenomen met de Heemkundevereniging Medelo voor aanvullende informatie over het plangebied. Dit heeft echter vooralsnog geen extra informatie opgeleverd.

2.2. Geologie, geomorfologie en bodem

2.2.1. *Ontstaansgeschiedenis landschap*

Het plangebied ligt in het zuidelijk zandgebied. Dit zuidelijk zandgebied is een vlak gebied dat nooit door landijs bedekt is geweest. De ondergrond wordt gevormd door rivierafzettingen bestaan hoofdzakelijk uit matig grof tot uiterst grof grindhoudend zand en grind en worden tot de Formatie van Sterksel gerekend. Het reliëf wordt voornamelijk bepaald door grote en kleine beekdalen en dekzandlaagten en -ruggen met plaatselijk jonge stuifzanden. Tijdens het grootste deel van de laatste ijstijd (het Weichselien, circa 116.000 tot 11.500 jaar geleden) heerste in Nederland een poolklimaat. Dit klimaat had een negatieve invloed op de begroeiing. Door het ontbreken van deze begroeiing had de wind vrij spel en kon vanuit het Noordzeebekken en de brede riviervlaktes van de Maas en de Rijn zand worden opgeblazen en elders als dekzand worden afgezet. Het dekzandrelief dat hierbij, onder invloed van de wind en zand influx, in het landschap is ontstaan, wordt gekenmerkt door vlaktes, depressies en kopjes, afgewisseld met langgerekte ruggen. Dit dekzand behoort tot het laagpakket van Wierden (Formatie van Boxtel). Met het eindigen van de ijstijd en het begin van het Holoceen begon zich een veenpakket te vormen. Dit veenpakket was vanaf 2750 voor Chr. steeds prominenter aanwezig in de omgeving van het onderzoeksgebied. Een groot deel van het veengebied is vanaf de Late Middeleeuwen ontgonnen.

2.2.2. *Geomorfologie en geologie*

Volgens de geomorfologische kaart van Nederland ligt het plangebied op een dekzandrug met of zonder oud bouwlanddek (legenda-eenheid 3K14). Deze dekzandrug ligt in een landschap van dekzandruggen waarop mogelijk oude bouwlanddekken aanwezig zijn (legenda-eenheid 3L5).

2.2.3. *Bodem*

In de drogere delen van het dekzandlandschap zijn veelal veldpodzolgronden ontstaan. Deze worden gekenmerkt door een uitspoelingslaag (AE-horizont) en een donkerbruine tot roodbruine

inspoelingslaag (B-horizont). De B-horizont gaat via een overgangslaag (de BC-horizont) over in zand dat niet onderhevig is geweest aan bodemvorming (de C-horizont). Binnen het plangebied geeft de bodemkaart de aanwezigheid aan van hoge zwarte enkeerdgronden in leemarm en zwak lemig fijn zand met een grondwatertrap VI (legenda-eenheid zEZ21). De hoge zwarte enkeerdgronden door eeuwenlange bemesting met potstalmest. Het esdek gaat meestal geleidelijk over in met humus verrijkt zand. Doordat enkeerdgronden vaak zijn aangelegd in gebieden waar podzolgronden zijn ontstaan, kunnen resten hiervan onder het esdek aanwezig zijn. De dikte van een esdek is afhankelijk van de ouderdom en de intensiteit waarmee materiaal is opgebracht. De indeling onder de enkeerdgronden geeft aan dat het esdek in het plangebied meer dan 50 cm dik is.

Grondwatertrap VI betekent dat het relatief droge bodems zijn met een gemiddeld hoogste grondwaterstand van meer dan veertig centimeter beneden het maaiveld. Gedurende de zomer en het najaar bevindt de grondwaterstand zich op meer dan 120 centimeter beneden het maaiveld.

2.3. Archeologische en ondergrondse bouwhistorische waarden

Binnen het plangebied zijn geen terreinen aanwezig die op de Archeologische Monumentenkaart (AMK) als waardevol staan aangegeven. Ook zijn er geen waarnemingen en vondsten gemeld en geen eerdere onderzoeken uitgevoerd. In het plangebied zijn geen ondergrondse bouwhistorische waarden bekend (www.kich.nl).

Op de archeologische beleidskaart voor de gemeenten Weert en Nederweert ligt het plangebied in een zone met een hoge verwachting voor het aantreffen van archeologische resten. Deze verwachting komt overeen met de verwachting van de cultuurhistorische waardenkaart van de provincie Limburg en de landelijke Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden. Deze hoge waardering is voornamelijk gebaseerd op de ligging van het plangebied op een dekzandrug en de aanwezigheid van hoge zwarte enkeerdgronden. Dekzandruggen zijn van oudsher voorkeursgronden voor bewoning. De iets ten oosten van het plangebied gelegen Neerpeelbeek en de hogere ligging van de dekzandruggen zorgde voor een grote diversiteit in de biotoop wat een toegevoegde waarde is voor dergelijke gebieden. De aanwezigheid van een hoge zwarte enkeerdgrond is een mogelijke indicatie voor een beperkte verstoring door latere agrarische werkzaamheden, waardoor archeologische resten beter bewaard kunnen zijn.

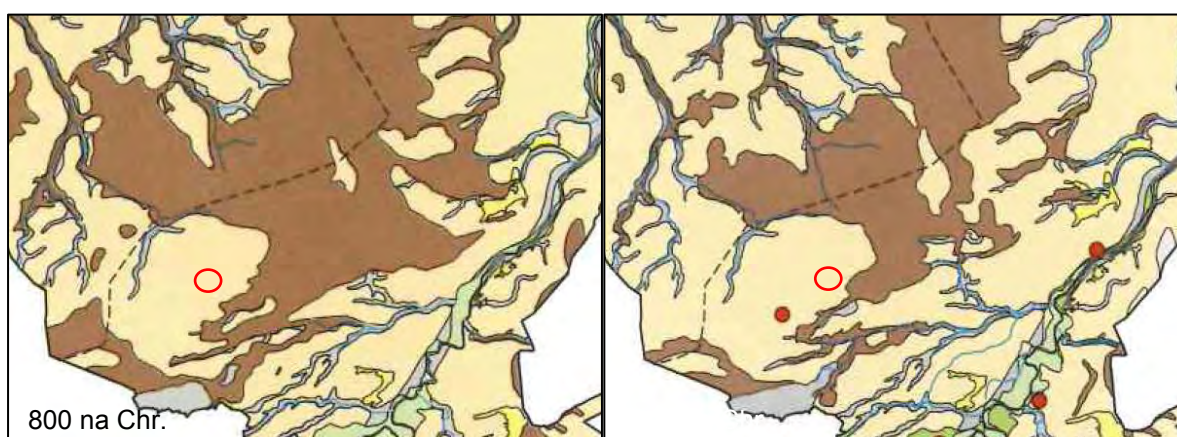
In de omgeving (binnen een straal van ca. 1 km) van het plangebied zijn twee waarnemingen, één monument en negen onderzoeken bekend. Een overzicht van deze bekende waarden is weergegeven in bijlage 2. Het monument (AMK-nummer 16.662), een terrein van hoge archeologische waarde, grenst direct aan de zuidzijde van het plangebied. Het betreft de historische bebouwing van de Klaarstraat. Deze historische bebouwing kan bestaan uit bouwresten uit de Late Middeleeuwen tot en met de Nieuwe tijd. Aangezien de grenzen van dit monument gebaseerd zijn op historisch kaartmateriaal, bestaat de mogelijkheid dat de resten van deze bebouwing en de sporen van perifere activiteiten zich uitstrekken tot in het plangebied.

De twee waarnemingen bevinden zich op enige afstand (meer dan 400 meter) van het plangebied en betreffen laatprehistorisch aardewerk (waarnemingsnr. 54.682) en de walresten van een schans uit de Nieuwe Tijd (waarnemingsnr. 409.508), de Ulikerschans.

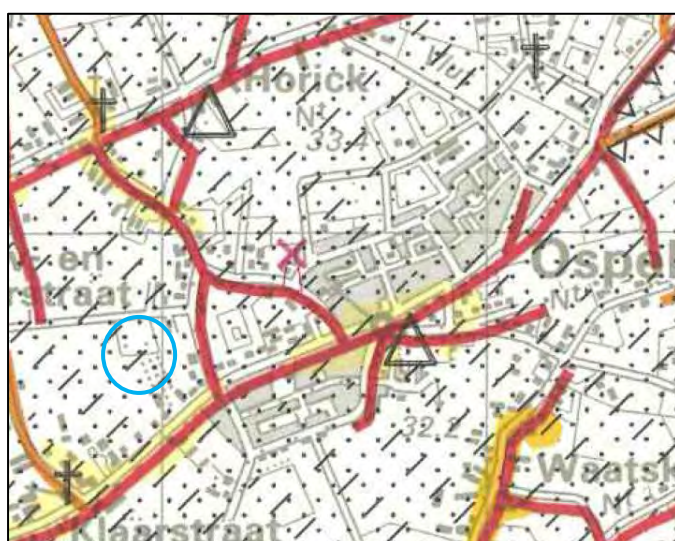
Het merendeel van de booronderzoeken in het onderzoeksgebied heeft geen aanleiding gegeven om vervolgonderzoek aan te bevelen. Uitzondering hierop zijn twee locaties op enige afstand van het plangebied aan de Stad en de Hennesweg (respectievelijk onderzoeksnummers 36.130 op 300 meter en 38.839 op 715 meter van het plangebied). Hier is vervolgonderzoek aanbevolen vanwege de intacte bodemopbouw. Onderzoeksnummer 8.491 is direct ten oosten van het plangebied gelegen (vrij globaal aangegeven in de onderzoeksmelding). Het gaat om een booronderzoek van RAAP (RAAP-notitie 634). Er zijn tijdens dit onderzoek geen archeologische resten aangetroffen waardoor verder archeologisch onderzoek niet noodzakelijk werd geacht. Naast het ontbreken van resten heeft ook het esdek een verstoord karakter, vermoedelijk als gevolg van agrarische activiteiten (Verhoeven 2004).

2.4. Historische situatie en mogelijke verstoringen

Ospel wordt niet of nauwelijks genoemd in de geschiedenis en om een beeld te vormen wordt met name gekeken naar de ontwikkeling van Nederweert. Ospel zal waarschijnlijk een soort voorwijk (gehucht) zijn geweest van Nederweert als bouwlandgebied (Renes, 1999). Nederweert splitste zich in de loop van de 15^e eeuw af van Weert om een zelfstandige heerlijkheid te vormen met een eigen schepenenrechtbank. Tot de vrede van Munster (1648) was Nederweert onderdeel van Grave en het Land van Cuijk (Sanders, et al. 1996). Hierna bleef Nederweert tot aan de Vrede van Utrecht (1713) onderdeel van het Gelders Overkwartier. Na de Vrede van Utrecht viel Nederweert onder de Oostenrijkse Habsburgers (Ubachs, 2000). Ospel zelf wordt pas genoemd het stichten van de parochie in 1864 (Arts, 1964), maar vermoedelijk is er voor deze tijd al activiteit in Ospel. Er wordt gesuggereerd dat de naam Ospel afkomstig zou zijn van 'Ossepeel'. Dit verwijst naar de transportmethode van de gewonnen turf; dit werd namelijk vervoerd met ossenwagens (Dorpsraad Ospel, 2009). Ontsluiting van het gebied en transport van de gewonnen turf zal zeer waarschijnlijk vanuit Ospel over de Klaarstraat in de richting van Nederweert hebben plaatsgevonden. Dat er daadwerkelijk sprake is geweest van ontginning is te zien in figuur 2: er is duidelijk te zien dat de veengrens naar het zuiden en oosten opschuift. De Klaarstraat wordt door Renes (1999) dan ook aangegeven als een weg met een oorsprong ouder dan 1806 (zie figuur 3).

Figuur 2: In de rode cirkel ligt Ospel. Er is duidelijk waar te nemen dat het veen (bruin) in de omgeving afneemt tussen de periode 800 en 1500 na Chr. (bron: Bazelmans 2011)

Figuur 3: historische elementen in het landschap: diagonaal over de kaart de Klaarstraat in rood, het plangebied in de blauwe cirkel (bron: Renes 1999)

Na de roerige tijden van de 17^e en 18^e eeuw volgde een relatief rustige periode tot het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog. Toen werden in de Maasstreek langs het kanaal Wesselm – Nederweert, alsmede onder Venray – Nederweert, veel boerderijen verwoest of zwaar beschadigd. Veel cultuurgrond raakte doortrokken met loopgraven en tankgrachten en er werden mijnenvelden (in totaal ruim 6.500 ha) aangebracht. Er wordt in Ospel tijdens de Tweede Wereldoorlog ook melding gemaakt van een neergestort vliegtuig (Defensie 2008) aan de Frenkenlaan. Ospel wordt niet vermeld in de documentatie over oorlogsschade, maar als er gekeken wordt naar Nederweert wordt duidelijk dat er aanzienlijke schade aan de dorpen is veroorzaakt (Blankenstein 2006).

Op basis van het historisch kaartmateriaal worden geen grootschalige verstoringen

verwacht. Op de kaart van 1811-1832 is te zien dat het plangebied in enkele akkerpercelen ligt. Op recentere kaarten is er zelfs geen parcelering weergegeven in het plangebied (kaarten van 1850, 1896 en 1955; bron: www.watwaswaar.nl).

2.5. Huidig landgebruik

Ten tijde van het veldonderzoek was het plangebied in gebruik als weiland/ akker en deels als parkeer-/ rangeergelegenheid. Voor zover bekend zijn er, naast het egaliseren en het aanbrengen van een stabilisatielaag ten behoeve van de parkeer-/ rangeergelegenheid, geen bodemingrepen aanwezig die dieper reiken dan gebruikelijke agrarische grondbewerking.

2.6. Gespecificeerd verwachtingsmodel

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek wordt verwacht dat binnen het plangebied resten aanwezig kunnen zijn vanaf het Laat Paleolithicum. De enkele vondsten uit de omgeving van het plangebied maken duidelijk dat er in ieder geval menselijke activiteiten zijn geweest vanaf de IJzertijd. De landschappelijke ligging, op een zandrug boven het veenlandschap, is in alle perioden een aantrekkelijke woonlocatie geweest. Het is echter de verwachting dat, op basis van de uit het bureauonderzoek beschikbare gegevens, het zwaartepunt van de bewoning in de late prehistorie (Bronstijd en IJzertijd) en Late Middeleeuwen – Nieuwe tijd zal liggen. Het blijft mogelijk om resten uit de tussenliggende periode aan te treffen, maar er is (nog) geen bewijs van menselijke aanwezigheid in de omgeving van het plangebied uit deze perioden aangetroffen.

De prehistorische resten kunnen diverse verschijningsvormen hebben, maar zullen voornamelijk voorkomen als concentraties vondstmateriaal, of als vullingen van kuilen, putten, etc. Hierbij kunnen vuursteen, keramiek, natuursteen en andere anorganisch vondstmateriaal verwacht worden, terwijl organische resten slecht geconserveerd of vergaan zullen zijn vanwege de ongunstige bodemmatix. Deze resten zullen zich bevinden in de overgangszone tussen het humeuze dek en het onderliggende materiaal (C-horizont). Bij het aantreffen van dergelijke (nederzettings)resten kan niet worden uitgesloten dat er binnen het plangebied ook crematie- of inhumatieresten aanwezig zijn en vice versa.

De resten uit de periode van de Late Middeleeuwen –Nieuwe tijd zullen zich met name in het esdek bevinden of er doorheen gegraven zijn. Ook hier zal het gaan om concentraties vondstmateriaal, of om vullingen van kuilen, putten e.d. Er kan ook sprake zijn van diffuus verspreid materiaal als gevolg van verspreiding van afval over de bouwlandgronden die aanwezig zijn in het plangebied. Het materiaal dat hier aangetroffen kan worden beslaat het complete vondstenspectrum, maar is archeologisch niet interessant omdat het niet meer in de oorspronkelijke context aanwezig is. De organische resten zullen in het humeuze dek een betere conditie hebben, afhankelijk van de samenstelling van het cultuurdek.

Voor het plangebied geldt ook een verwachting voor resten uit de Tweede Wereldoorlog. Recentelijk zijn dergelijke resten ook opgenomen in het archeologische bodembeleid. De aanwezige resten kunnen onder andere bestaan uit sporen van schuttersputten, loopgraven, tankgraven, mitrailleurnesten etc. Eventuele sporen zullen zeer waarschijnlijk beperkt zijn tot het noordelijke deel van het plangebied aangezien dergelijke activiteiten in de meeste gevallen beperkt bleven tot de directe omgeving van een doorgaande weg of belangrijke kruising.

Vermoedelijk zal de verticale verstoring binnen het plangebied beperkt zijn tot de standaard ploegdiepte. Uitzondering hierop kan de aanwezige parkeer-/ rangeergelegenheid zijn. Dit is afhankelijk van de uitvoering: er is een stabilisatielaag aangelegd ten behoeve van het gebruik van het terrein door vrachtverkeer. Een dergelijk cunet kan tot een diepte van 75 cm –mv zijn aangelegd maar er is vooralsnog niet bekend wat de exacte diepte van het pakket is.

Om het verwachtingsmodel te toetsen en waar nodig aan te vullen en om te controleren in hoeverre de bodemopbouw in het plangebied nog intact is, is er een Inventariserend Veldonderzoek, door middel van boringen, uitgevoerd.

3. Veldonderzoek

3.1. Onderzoekshypothese en onderzoeksopzet

Het doel van het Inventariserend Veldonderzoek, verkennende fase, is om de in het bureauonderzoek opgestelde gespecificeerde archeologische verwachting te toetsen en waar nodig aan te passen. Tijdens het veldonderzoek wordt vastgesteld waar de oorspronkelijke bodemopbouw intact is gebleven en waar niet. Daarnaast wordt inzicht verkregen in de vormeenheden van het landschap, voor zover deze van invloed zijn op de locatiekeuze in het verleden. Kansarme zones worden uitgesloten en kansrijke zones worden geselecteerd voor de volgende fasen. Het veldonderzoek bestond uitsluitend uit een booronderzoek. Een veldkartering bleek niet mogelijk vanwege de bestrating en het gras in het plangebied.

3.2. Werkwijze

In het plangebied aan de Gebbelsweg zijn veertien boringen gezet (Bijlagen 3 en 4) met een diepte van 1,0 tot 1,5 m -mv. Deze boringen zijn verdeeld over het plangebied. Er is gebruik gemaakt van een Edelmanboor met een diameter van 10 cm. Het veldonderzoek is uitgevoerd door dr. A.W.E. Wilbers (senior prospector) en ing. N. van der Feest.

De boringen zijn beschreven volgens de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode (ASB; SIKB 2008) met behulp van een veldcomputer en het programma TerraIndex van I.T. Works. De locaties van de boringen (x- en y-waarden) zijn ingemeten aan de hand van een ingebouwde GPS in de veldcomputer (psion). De hoogtes van de boringen (z-waarden) zijn bepaald aan de hand van het Actueel Hoogtebestand van Nederland. De opgeboorde monsters zijn door middel van verbrokkelen in het veld onderzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerk, baksteen, vuursteen, huttenleem en bot.

3.3. Resultaten

3.3.1. Lithologie en geologie

Het plangebied is opgebouwd uit een pakket sterk siltig dekzand (pakket 1). De top van dit pakket is in enkele boringen verdwenen. In boringen 7, 11, 12 en 13 is sprake van een scherpe overgang van het schone dekzand naar de bovenliggende omgewerkte laag. Hier is het oude maaiveld niet meer aanwezig. De top van het schone dekzand ligt hier op +30,7 tot +31,3 m NAP (gemiddeld circa 0,7 m -mv).

Over dit pakket dekzand ligt een humeuze laag van omgewerkt en opgebracht materiaal en dekzand (pakket 2). De dikte van deze laag varieert sterk tussen de 20 en 100 cm. De top van deze laag heeft een niveau van +32,3 tot +31,9 m NAP.

3.3.2. Bodemopbouw

De bodemopbouw verschilt in het plangebied en kan worden ingedeeld in drie categorieën.

De eerste categorie betreft de intacte ondergrond. Deze is aangetroffen in de boringen 3, 5, 6, 8 en 10. In deze boringen is een A-horizont aanwezig die vaak (deels) omgewerkt is. Deze horizont heeft een dikte van circa 50-60 cm. De humeuze stoffen uit de A-horizont zijn in deze boringen uitgespoeld in de top van het dekzand, waardoor een inspoelingslaag is ontstaan, de B-horizont. Deze is circa 10-40 cm dik. In boring 6 is zelfs sprake van uitspoelingslaag van circa 10 cm dikte, wat duidt op een goed ontwikkelde podzolbodem. In boring 8 is er loodzand aanwezig, wat ook duidt op de aanwezigheid van een uitspoelhorizont, maar dan een minder goed ontwikkelde dan in boring 6.

De tweede categorie betreft de boringen waar een podzol is gevormd, maar waarbij de B-horizont is omgewerkt. De top van de C-horizont is nog intact. Dit is aangetroffen in de boringen 1 en 4.

De derde categorie betreft de boringen waarbij de top van de C-horizont is verstoord door grondroerende werkzaamheden en (vaak) een scherpe overgang heeft naar de omgewerkte

bovengrond. Dit is aangetroffen in boringen 2, 7 en 11 tot en met 14. De ondergrond is hier verstoord tot circa 1 m –mv. Hiermee is de verstoring dieper dan de bodemvorming in de overige boringen.

In boring 9 kon de ondergrond niet worden vastgesteld omdat hier een ondoordringbare puinlaag aanwezig was. Naar verwachting hoort deze boring bij categorie 3.

Op basis van de aanwezigheid van een humeus dek van meer dan 50 cm dikte in alle boringen met uitzondering van boring 1 kan de bodem in het plangebied worden beschreven als een enkeerdgrond. Onder het humeuze dek is van nature een podzolbodem aanwezig.

3.3.3. Archeologische indicatoren

Er zijn tijdens het veldwerk in de boringen geen archeologische indicatoren aangetroffen. Aan het maaiveld zijn wel aardewerkscherven en bouwmaterialen waargenomen, maar op grond van de aanwezigheid van een esdek en de gemiddelde ouderdom van deze resten (18de tot 20ste eeuw) is aangenomen dat het hier om mestvondsten gaat. Er is daarom geen materiaal verzameld van het maaiveld.

3.4. Interpretatie

In het plangebied is grofweg de westelijke helft nog intact en de oostelijke helft is verstoord (bijlage 7). Waar de top van het dekzand nog intact is, is het mogelijk om archeologische resten aan te treffen vanaf het Laat Paleolithicum. Er worden op basis van aangetroffen resten uit de omgeving met name resten verwacht uit de IJzertijd en de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. Deze resten kunnen worden aangetroffen bij de boringen 3, 5, 6, 8 en 10 en (mogelijk licht verstoord) bij de boringen 1 en 4. Het archeologisch niveau ligt op circa +32,1 tot +31,4 m NAP (circa -0,2 tot 0,6 m -mv). In de overige delen van het plangebied worden geen archeologische resten meer verwacht op basis van de aanwezige verstoringen die tot in het dekzand reiken. De diepte van deze verstoringen reikt dieper dan het niveau waarop de podzolbodem is gevormd, waardoor aangenomen kan worden dat de top van het dekzand is verdwenen en daarmee ook de meeste archeologische waarden. In dit deel van het plangebied is het dus alleen mogelijk om diepe sporen als waterputten aan te treffen.

4. Conclusie en aanbevelingen

In opdracht van Aeres Milieu bv zijn in maart 2012 een archeologisch bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek (IVO), verkennende fase, uitgevoerd in verband met de geplande (her)ontwikkeling van het plangebied aan de Gebbelsweg in Ospel, gemeente Nederweert.

Het plangebied is gevormd vanaf het Laat Paleolithicum en bevat mogelijk resten van menselijke aanwezigheid vanaf deze periode. Resten vanaf deze periode worden verwacht in de top van het dekzand. Met name resten uit de IJzertijd en vanaf de Late Middeleeuwen hebben een hoge verwachting. Resten uit de Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd kunnen tevens aangetroffen worden in de humeuze top die in deze periode is gevormd door bemesting.

4.1. Beantwoording vraagstelling

- *Wat is de fysiek-landschappelijke ligging van de locatie?*

Het plangebied ligt op een dekzandrug, waaromheen in de lage delen grootschalige veenvorming heeft plaatsgevonden.

- *Hoe is de bodemopbouw in het plangebied en in welke mate is deze nog als intact te beschouwen?*

De bodemopbouw is in het oostelijke deel van het plangebied verstoord tot en met het archeologisch niveau, de top van het dekzand. In de overige boringen is de bodemopbouw nog intact en is er sprake van een veldpodzolbodem onder een enkeerdgrond. De B-horizont is in het zuiden licht omgewerkt en soms is er een E-horizont aangetroffen.

- *Bevinden zich archeologisch relevante afzettingen in het plangebied? En zo ja, op welke diepten opzichte van het maaiveld en het NAP?*

Het is mogelijk om archeologische resten aan te treffen in de onverstoorde top van het dekzand en in de humeuze laag vanaf de Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd. De top van het dekzand is aangetroffen op een niveau van circa +32,1 tot +31,4 m NAP (circa -0,2 tot 0,6 m –mv).

- *Wat is de specifieke archeologische verwachting van het plangebied en wordt deze bij het veldonderzoek bevestigd?*

De verwachting voor het aantreffen van een dekzandondergrond is bevestigd. Wel kan voor het oostelijke deel van het plangebied de verwachting voor archeologische resten worden bijgesteld naar geen verwachting voor intacte resten omdat hier de ondergrond verstoord is.

- *Hoewel niet het doel van een verkennend booronderzoek, kunnen er toch archeologische indicatoren worden aangetroffen. Indien deze worden aangetroffen, dan gelden tevens de volgende vragen: wat is de verticale en horizontale ligging van de aangetroffen indicatoren, wat is de datering en wat is de invloed van deze vondsten op de archeologische verwachting van het plangebied?*

Er zijn geen archeologische resten aangetroffen.

- *In hoeverre worden eventueel aanwezige archeologische waarden bedreigd door de voorgenomen bodemversturende werkzaamheden?*

Indien de geplande graafwerkzaamheden in het westelijke deel van het plangebied dieper reiken dan 20 cm –mv (circa +32,1 m NAP) is het mogelijk dat archeologische resten worden verstoord. Voor het oostelijke deel is geconstateerd dat de ondergrond hier reeds verstoord is. De geplande werkzaamheden zullen hier geen resten verstoren. Dit bestaat uit volledig verstoorde grond (circa 11.600 m²) en een verstoorde podzol (circa 3.200 m²). Het deel dat wel verstoord zal worden betreft het westelijke deel van het plangebied (circa 7.400 m²).

4.2. Aanbevelingen

Tijdens het onderzoek is geconstateerd dat het plangebied deels nog intact is, met een oppervlak van circa 7.400 m². Voor dit deel van het plangebied (bijlage 7) wordt geadviseerd om vervolgonderzoek uit te laten voeren. De meest geschikte methode hiervoor is om een proefsleuvenonderzoek waarbij kan worden onderzocht of archeologische resten aanwezig zijn in het plangebied.

NB. Bovenstaand advies dient gecontroleerd en beoordeeld te worden door de bevoegde overheid, in dit geval de Gemeente Nederweert. Deze zal vervolgens een besluit nemen inzake de te volgen procedure. IDDS Archeologie wil meegeven dat voordat dit besluit genomen is, er niet begonnen kan worden met bodemversturende activiteiten of activiteiten die voorbereiden op bodemverstoringen.

Voor alle gravende onderzoeken, waaronder proefsleuven, dient voorafgaand aan de uitvoering van het onderzoek een Programma van Eisen geschreven te worden. Dit Programma van Eisen moet goedgekeurd worden door de bevoegde overheid (de Gemeente Nederweert) alvorens met het onderzoek kan worden begonnen.

4.3. Betrouwbaarheid

Het uitgevoerde onderzoek is op zorgvuldige wijze verricht volgens de algemeen gebruikelijke inzichten en methoden. Het archeologisch onderzoek is erop gericht om de kans op het onverwacht aantreffen dan wel het ongezien vernietigen van archeologische waarden bij bouwwerkzaamheden in het plangebied te verkleinen. Aangezien het onderzoek is uitgevoerd door middel van een steekproef kan echter, op basis van de onderzoeksresultaten, de aan- of afwezigheid van eventuele archeologische waarden niet gegarandeerd worden.

Geraadpleegde bronnen

ANWB, 2005: *ANWB Topografische Atlas Limburg 1:25.000*, Den Haag.

Arts, M., 1964: *100 jaar parochie Ospel*, Ospel.

Bazelmans, J./ et al., 2011: *Atlas van Nederland in het Holoceen, landschap en bewoning vanaf de laatste ijstijd tot nu*, Amsterdam.

Blankenstein, van, E., 2006: *Defensie- en oorlogsschade in kaart gebracht (1939-1945)*, Zwolle.

Centraal College van Deskundigen, 2010: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie*, versie 3.2, Gouda.

Defensie, 2008: *Verliesregister 1939-1945, alle militaire vliegtuigverliezen in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog*, Den Haag.

Dorpsraad Ospel, 2009: *Dorps Ontwikkelings Visie, hoe ziet Ospel er over 10 jaar uit?*, Panningen.

Koekkelkoren, A.M.H.C. / A.W.E. Wilbers, 2012: *Plan van aanpak. Gebbelsweg in Ospel, gemeente Nederweert*, Noordwijk (Intern rapport, IDDS Archeologie).

Renes, J., 1999: *Landschappen van Maas en Peel, een toegepast historisch-geografisch onderzoek in het streekplangebied Noord- en Midden-Limburg*, Maastricht.

Sanders, J.G.M./ et al., 1996: *Noord-Brabant tijdens de Republiek der Verenigde Nederlanden, 1572-1795, een institutionele handleiding*, Hilversum.

SIKB, 2008: *Archeologische standaard boorbeschrijving*, Archeologie Leidraad, Gouda.

Ubachs, P.J.H., 2000: *Handboek voor de geschiedenis van Limburg*, Maaslandse Monografieën 63, Hilversum.

Verhoeven, M.P.F., 2004: *Plangebied Klarstraat, gemeente Nederweert; een archeologisch bureau- en inventariserend veldonderzoek*, RAAP-notitie 634, Weert.

Zwanenburg, G.J., 1993: *En nooit was het stil... Kroniek van de luchtoorlog, deel 2: luchtaanvallen op doelen in en om Nederland*, Almere.

Websites

watwaswaar.nl

www.ahn.nl/viewer

www.bodemloket.nl

www.kich.nl

Lijst van afkortingen en begrippen

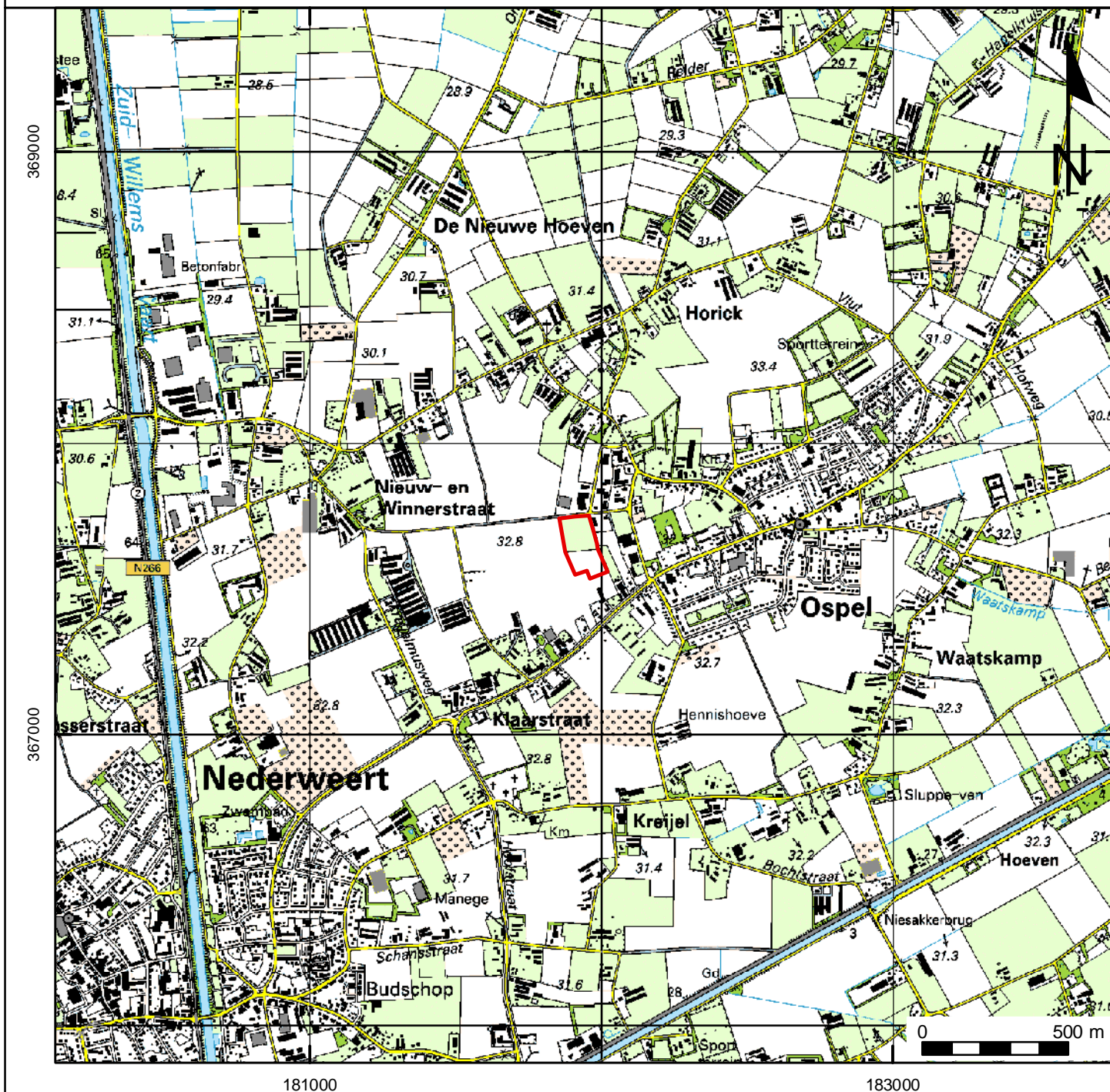
Afkortingen

Archis	Archeologisch Informatie Systeem
AMK	Archeologische Monumenten Kaart
GPS	Global Positioning System
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
mv	maaiveld (het landoppervlak)
NAP	Normaal Amsterdams Peil
PvA	Plan van Aanpak
PvE	Programma van Eisen
RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Verklarende woordenlijst

antropogeen	door menselijke activiteit veroorzaakt of gemaakt
artefact	door de mens vervaardigd voorwerp
Edelmanboor	een handboor voor bodemonderzoek
eerdgrond	grond met een humushoudende minerale bovengrond van meer dan 50 cm, ontstaan door invloed van de mens, vaak gaat het om een esdek
esdek	dikke humeuze laag ontstaan door eeuwenlange bemesting; beschermt de oorspronkelijke bodem tegen ploegen en andere verstoringen
horizont	kenmerkende laag binnen de bodemvorming
humeus	organische stoffen bevattend; bestaande uit resten van planten en dieren in de bodem
leem	samenstelling van meer dan 50% silt, minder dan 50% zand en minder dan 25% klei
podzol	goed ontwikkelde bodem in gebieden met veel neerslag
silt	zeer fijn sediment met grootte 0,002-0,063 mm

Bijlage 1: Topografische kaart

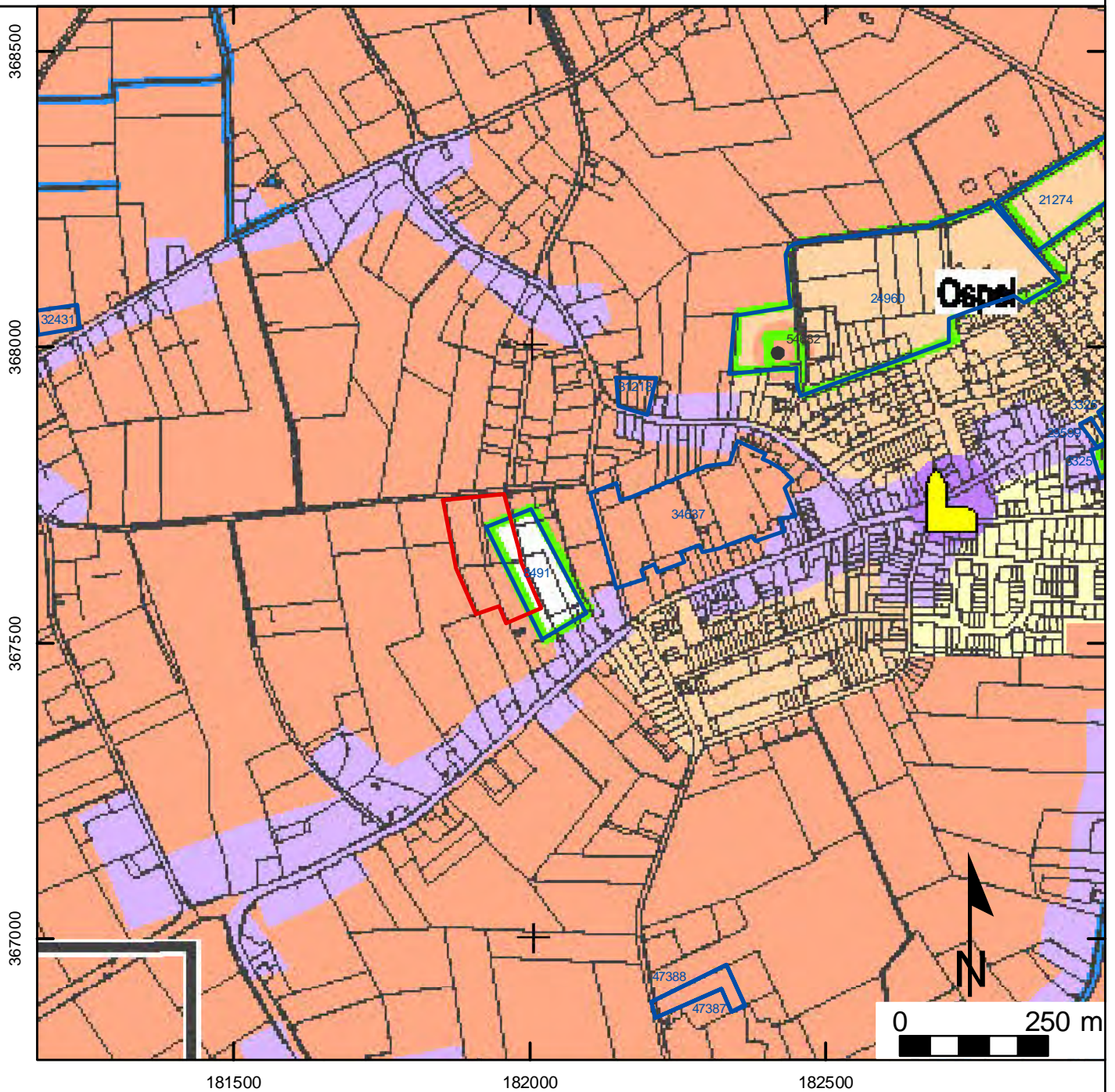
Projectnummer: 32230112
Projectnaam: Ospel, Gebbelsweg

Legenda

 Plangebied

Bijlage 2: Archis-informatie op Beleidskaart (Gemeente Weert)

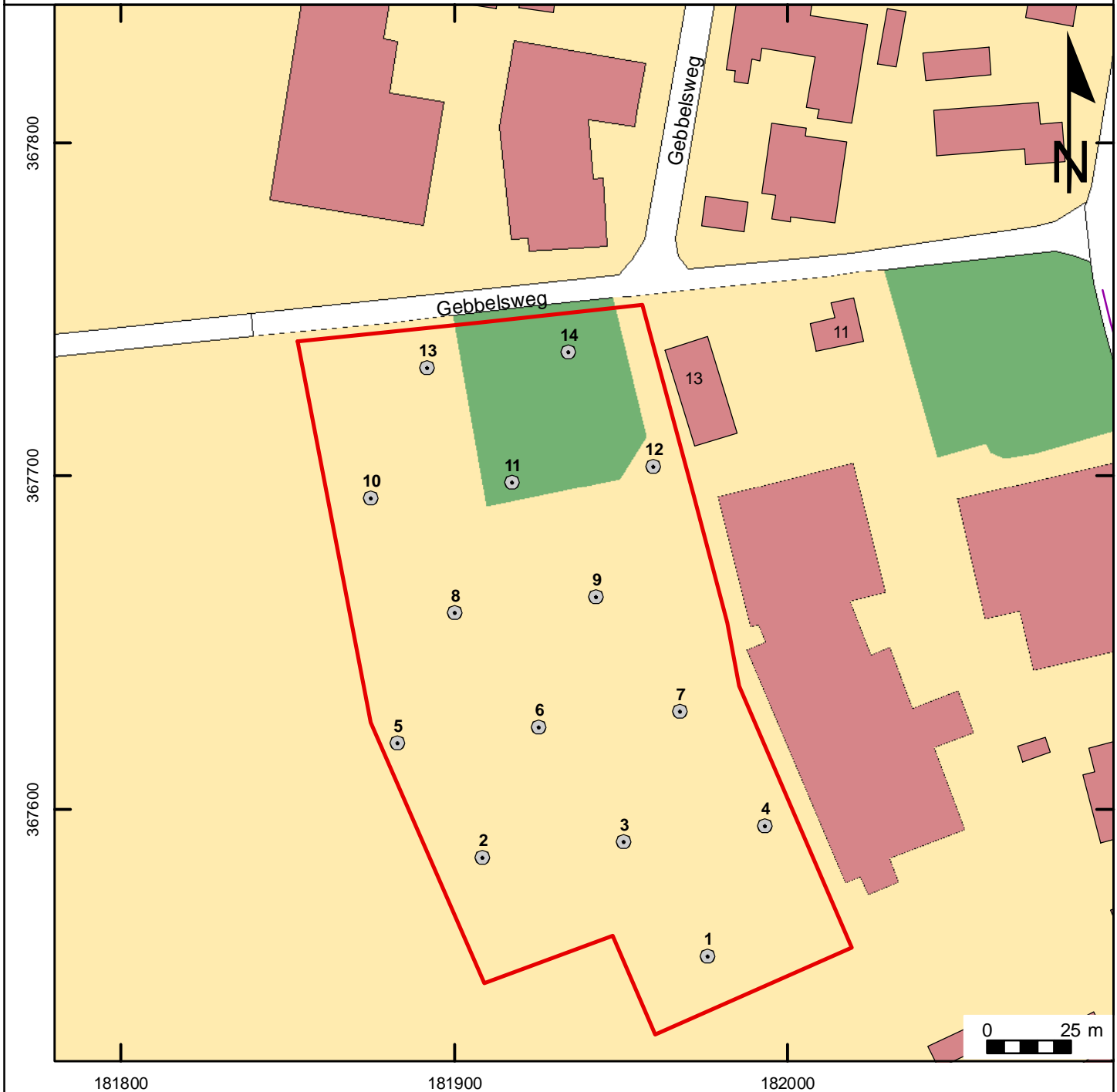
Projectnummer: 32230112
Projectnaam: Ospel, Gebbelsweg

Legenda

- vondstmeldingen
- waarnemingen
- ▭ Plangebied
- ▭ onderzoeksmeldingen
- hoge archeologische waarde
- monument met hoge archeologische waarde
- ▭ reeds archeologisch onderzocht

Bijlage 3: Boorlocatiekaart

Projectnummer: 32230112
Projectnaam: Ospel, Gebbelsweg

Legenda

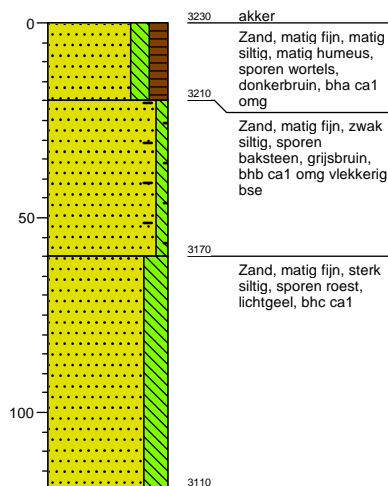
- Boring
- Plangebied

Bijlage 4: Boorprofielen

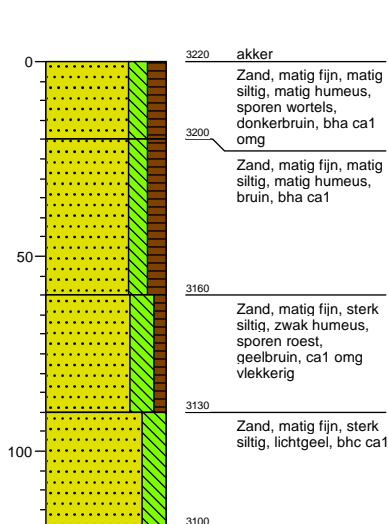
Boring: 1

X: 181980.36
Y: 367553.76
Hoogte (m NAP): 32.3

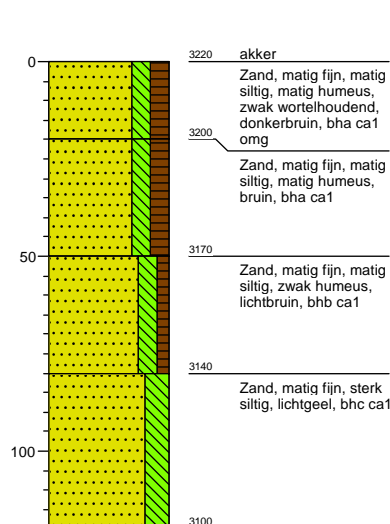
Boring: 2

X: 181899.73
Y: 367588.06
Hoogte (m NAP): 32.2

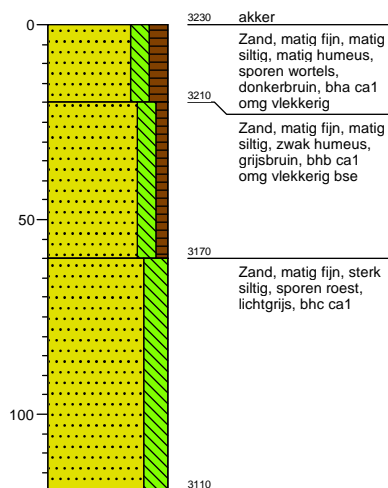
Boring: 3

X: 181937.85
Y: 367587.74
Hoogte (m NAP): 32.2

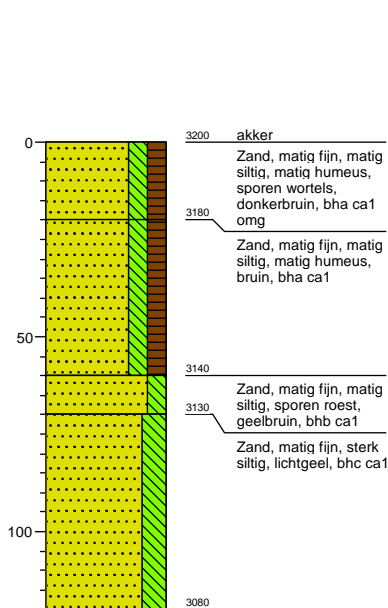
Boring: 4

X: 181976.36
Y: 367588.85
Hoogte (m NAP): 32.3

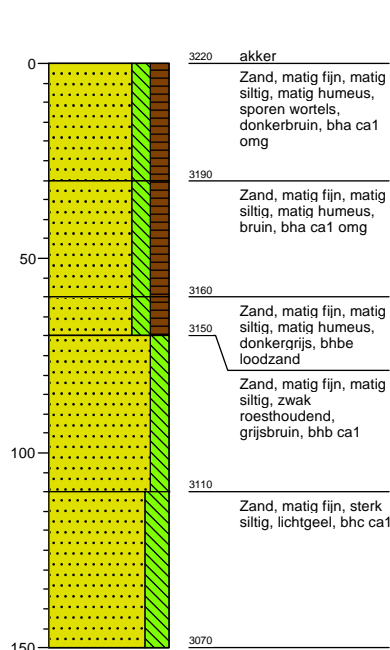
Boring: 5

X: 181878.97
Y: 367624.39
Hoogte (m NAP): 32

Boring: 6

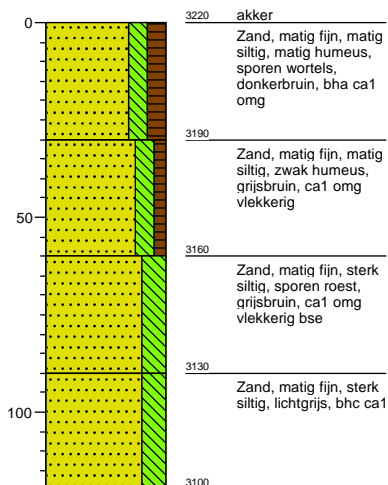
X: 181923.54
Y: 367622.27
Hoogte (m NAP): 32.2

Bijlage 4: Boorprofielen

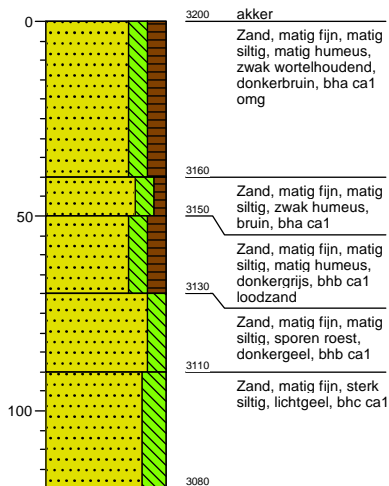
Boring: 7

X: 181960.33
Y: 367627.63
Hoogte (m NAP): 32.2

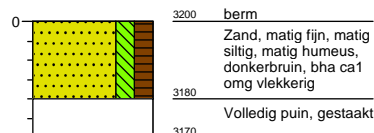
Boring: 8

X: 181900.6
Y: 367655.04
Hoogte (m NAP): 32

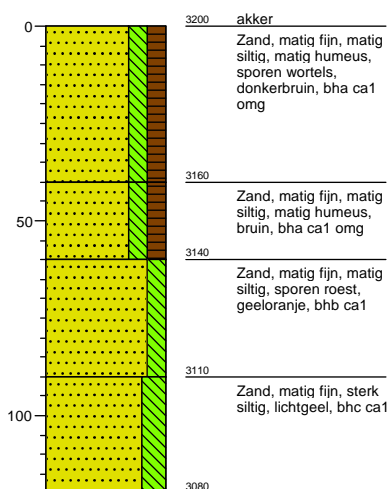
Boring: 9

X: 181928.39
Y: 367651.88
Hoogte (m NAP): 32

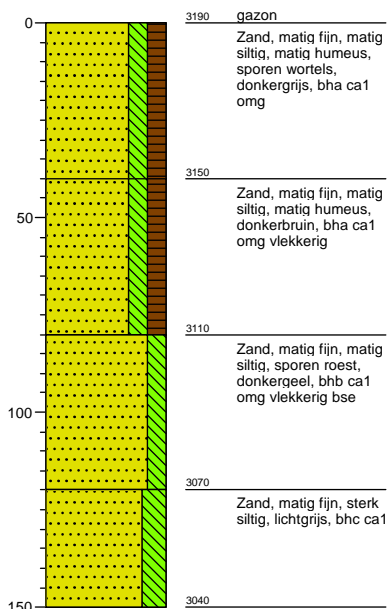
Boring: 10

X: 181870.34
Y: 367690.61
Hoogte (m NAP): 32

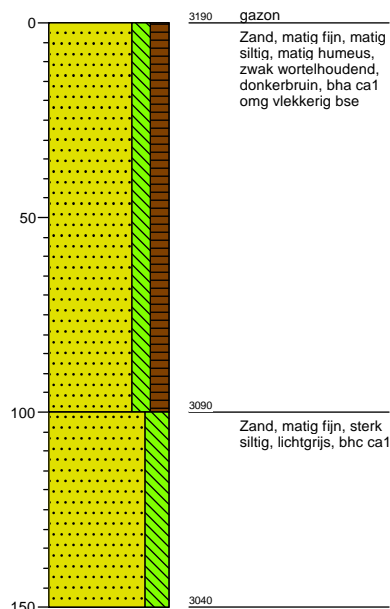
Boring: 11

X: 181916.01
Y: 367701.92
Hoogte (m NAP): 31.9

Boring: 12

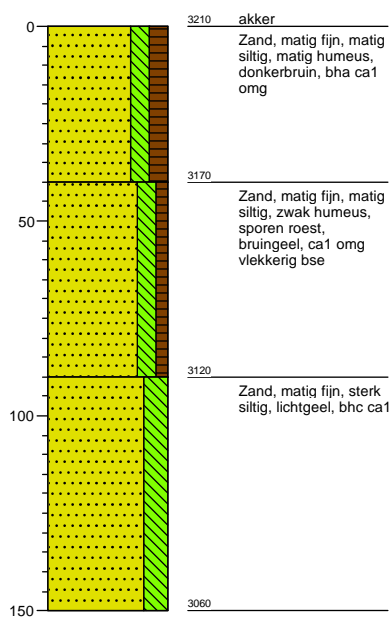
X: 181951.35
Y: 367709.09
Hoogte (m NAP): 31.9

Bijlage 4: Boorprofielen

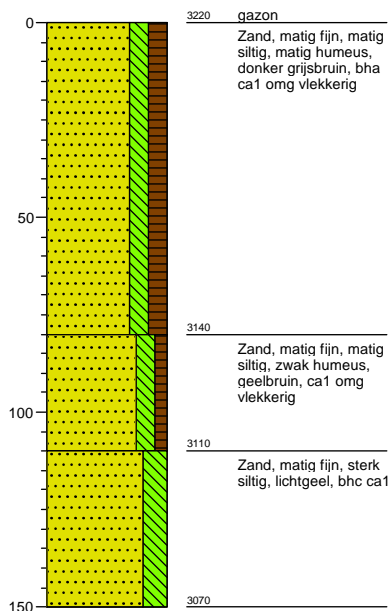
Boring: 13

X: 181892.48
Y: 367735.82
Hoogte (m NAP): 32.1

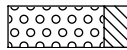
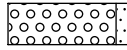
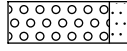
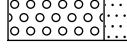

Boring: 14

X: 181937.24
Y: 367744.78
Hoogte (m NAP): 32.2

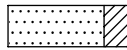
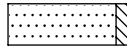

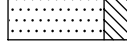
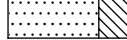

Legenda (conform NEN 5104)

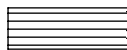

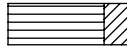
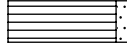

grind

- Grind, siltig
- Grind, zwak zandig
- Grind, matig zandig
- Grind, sterk zandig
- Grind, uiterst zandig

zand

- Zand, kleiig
- Zand, zwak siltig
- Zand, matig siltig
- Zand, sterk siltig
- Zand, uiterst siltig

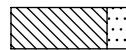
veen

- Veen, mineraalarm
- Veen, zwak kleiig
- Veen, sterk kleiig
- Veen, zwak zandig
- Veen, sterk zandig

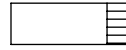

klei

- Klei, zwak siltig
- Klei, matig siltig
- Klei, sterk siltig
- Klei, uiterst siltig
- Klei, zwak zandig
- Klei, matig zandig
- Klei, sterk zandig

leem

- Leem, zwak zandig
- Leem, sterk zandig

overige toevoegingen

- zwak humeus
- matig humeus
- sterk humeus
- zwak grindig
- matig grindig
- sterk grindig

geur

- geen geur
- zwakke geur
- matige geur
- sterke geur
- uiterste geur

olie

- geen olie-water reactie
- zwakke olie-water reactie
- matige olie-water reactie
- sterke olie-water reactie
- uiterste olie-water reactie

p.i.d.-waarde

- >0
- >1
- >10
- >100
- >1000
- >10000

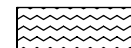
monsters

- geroerd monster
- ongeroerd monster

overig

- bijzonder bestanddeel
- Gemiddeld hoogste grondwaterstand
- grondwaterstand
- Gemiddeld laagste grondwaterstand

- slib

- water

Legenda afkortingen Archeologische Boorbeschrijving (conform ASB 2008)

Percentages en Mediaan

Klasse	Zandmediaan
Uiterst fijn	63-105 µm
Zeer fijn	105-150 µm
Matig fijn	150-210 µm
Matig grof	210-300 µm
Zeer grof	300-420 µm
Uiterst grof	420-2000 µm

Nieuwvormingen

(1=spoor, 2=weinig, 3=veel)

Afkorting	Nieuwvormingen
FEC	IJzerconcreties
FFC	Fosfaatconcreties
FOV	Fosfaatvlekken
MNC	Mangaanconcreties
ROV	Roestvlekken
VIV	Vivianiet
VKZ	Verkiezeling
ZAV	Zandverkittingen

Bodemkundige interpretaties

Code	Bodemkundige interpretaties
BOD	Bodem
BOV	Bouwvoor
ESG	Esgrond
GLE	Gleyhorizont
HIN	Humusinspoeling
INH	Inspoelingshorizont
KAT	Katteklei
KBR	Klei, brokkelig
LOO	Loodzand
MOE	Moedermateriaal
OMG	Omgewerkte grond
OPG	Opgebrachte grond
OXR	Oxidatie-reductiegrens
POD	Podzol
RYP	Gerijpt
TKL	Top kalkloos
TRP	Terpaarde
UIT	Uitspoelingshorizont
VEN	Vegetatieniveau
VNG	Gelaagd vegetatieniveau
VRG	Vergraven

Bodemhorizont

Code	Bodemhorizont	Omschrijving
BHA	A-horizont	Minerale bovengrond
BHAB	AB-horizont	Overgangshorizont
BHAC	AC-horizont	Overgangshorizont
BHAE	AE-horizont	Overgangshorizont
BHB	B-horizont	Inspoelingshorizont
BHBC	BH-horizont	Overgangshorizont
BHC	C-horizont	Uitgangsmateriaal
BHE	E-horizont	Uitspoelingshorizont
BHEB	EB-horizont	Overgangshorizont
BHO	O-horizont	Strooisellaag
BHR	R-horizont	Vast gesteente

Sedimentaire karakteristiek, laaggrens

Afkorting	Afmeting overgangszone	Klasse
BDI	≥ 3,0 - < 10,0 cm	Basis diffuus
BGE	≥ 0,3 - < 3,0 cm	Basis geleidelijk
BSE	< 0,3 cm	Basis scherp

Kalkgehalte

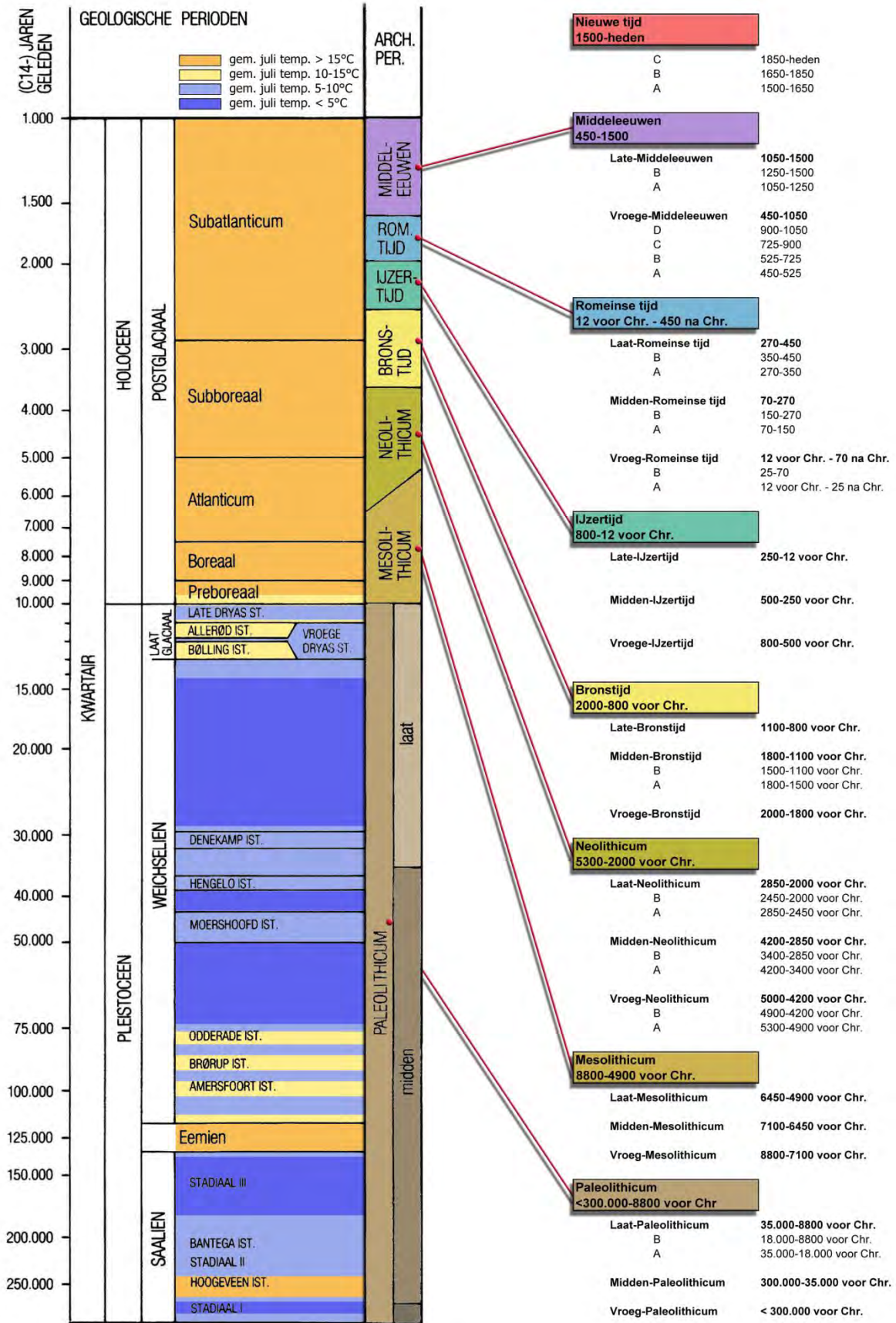
Code	Kalkgehalte
CA1	Kalkloos
CA2	Kalkarm
CA3	kalkrijk

Archeologische indicatoren

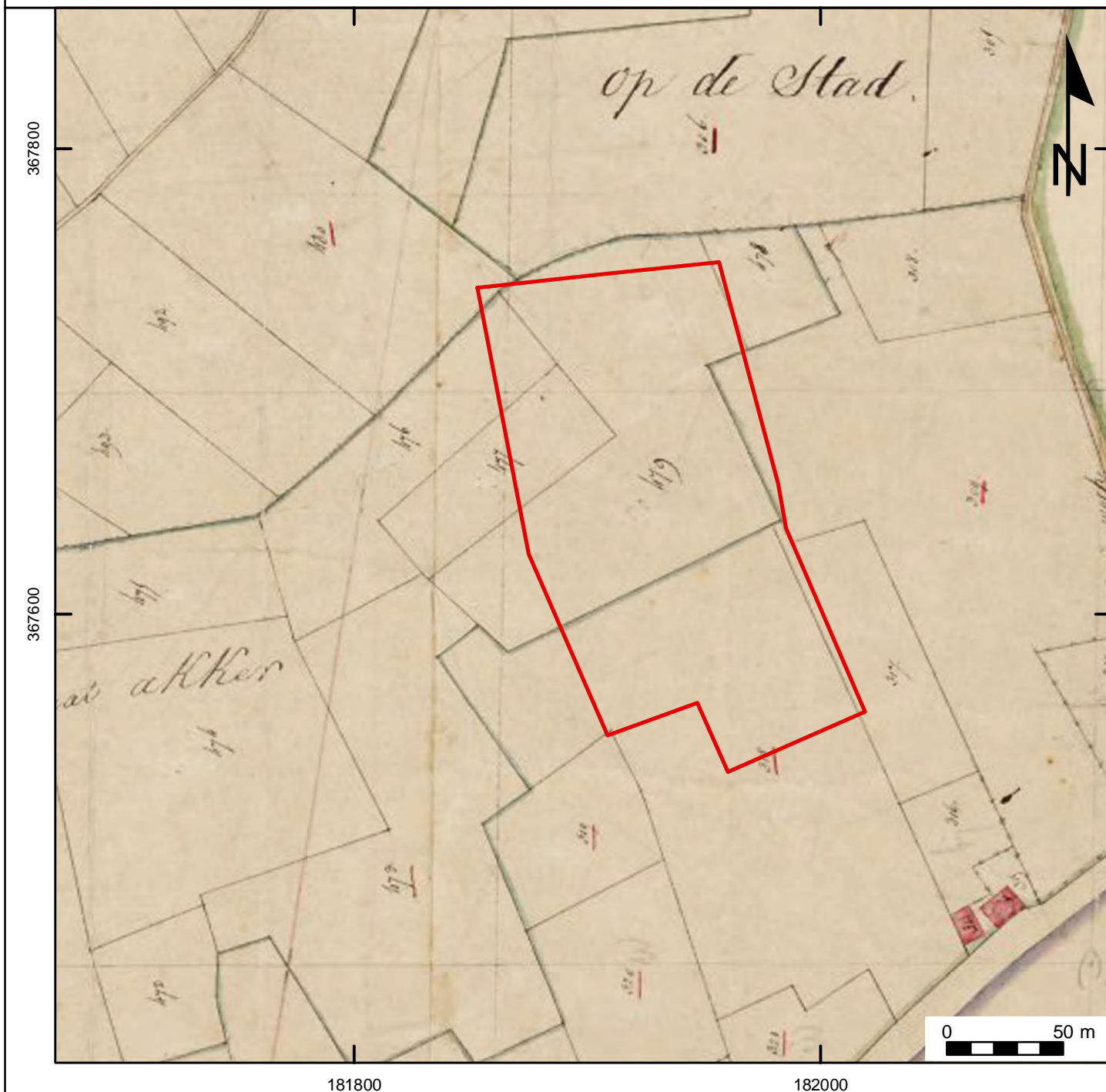
(1=spoor, 2=weinig, 3=veel)

Code	Omschrijving
AWF	Aardewerkfragmenten
BST	Baksteen
GLS	Glas
HKB	Houtskoolbrokken
HKS	Houtskoolspikkels
MXX	Metaal
OXBO	Onverbrand bot
OXBV	Verbrand bot
SGK	Gebroken kwarts
SLA	Slakken/sintels
SVU	Vuursteen
SXX	Natuursteen
VKL	Verbrande klei
VSR	Visresten

Bijlage 5: Periodentabel

Bijlage 6: Kadasterkaart Minuutplan 1811-1832

Projectnummer: 32230112
Projectnaam: Ospel, Gebbelsweg

Legenda

 Plangebied

Bijlage 7: Resultaten veldwerk

Projectnummer: 32230112
Projectnaam: Ospel, Gebbelsweg

Legenda

- Boring
- podzolbodem intact
- podzolbodem licht verstoord
- verstoorde top dekzand
- Plangebied

